

Một số biện pháp giáo dục tính tự lập cho trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi thông qua hoạt động chơi ngoài trời

Hoàng Thị Hải Quế*

*ThS. Trường Cao đẳng Sư phạm Nghệ An

Received: 11/02/2023; Accepted: 17/02/2023; Published: 21/02/2023

Abstract: Children's independence is an individual personality quality formed in the process of children's activities with things and people in the surrounding environment. In this article, we refer to the content, role and forms of educating children for independence, thereby giving appropriate measures to practice independence when organizing children's activities outside.

Keywords: Independence, self-reliance training, outdoor play activities, building a play environment.

1. Đặt vấn đề

Trẻ em là tương lai của đất nước, là niềm vui, hạnh phúc và niềm hi vọng của mỗi gia đình, xã hội. Mục tiêu của giáo dục mầm non là giúp trẻ em phát triển về thể chất, tình cảm, thẩm mỹ, hình thành và phát triển ở trẻ em những chức năng tâm sinh lý, năng lực và phẩm chất mang tính nền tảng, những kỹ năng sống cần thiết phù hợp với lứa tuổi. Muốn đạt được những mục tiêu giáo dục đó người làm nhiệm vụ giáo dục cần chú trọng đến vấn đề giáo dục tính tự lập (TTL) cho trẻ. Hiện nay việc giáo dục TTL cho trẻ đã được xã hội và các bậc phụ huynh quan tâm. Ở trường mầm non giáo viên (GV) cũng đã luôn tạo điều kiện cho trẻ được rèn luyện TTL thông qua các hoạt động (HD) học tập và các HD sinh hoạt tự phục vụ bản thân phù hợp với khả năng của trẻ. Tuy nhiên mới dừng lại ở yêu cầu cần đạt, chưa có các kế hoạch hay các biện pháp giáo dục cụ thể.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tự lập

Tự lập là một cách sống của con người, tự làm lấy, tự suy nghĩ, tự quyết định tương lai, số phận của mình mà không phụ thuộc vào quyết định ý muốn của người khác, không ỷ vào sự trợ giúp của người khác để rài thăm cho mình bước đi.

Về bản chất thì TTL được hiểu là khả năng tự đề ra các mục tiêu, kế hoạch HD và tự giải quyết nhiệm vụ của HD một cách tích cực, chủ động và sáng tạo. TTL xuất hiện trong quá trình con người tích cực tham gia các HD và con người càng chủ động tham gia các HD thì TTL càng được phát triển.

Như vậy, ta có thể hiểu: "TTL là một phẩm chất của nhân cách, được thể hiện ở khả năng tự đặt mục đích, nhiệm vụ, kế hoạch hành động, tự điều khiển bản thân với sự nỗ lực cao về trí tuệ, thể lực, tình

cảm và ý chí trong quá trình tự HD nhằm thỏa mãn nhu cầu của bản thân và mang ý nghĩa xã hội".

2.2. Hoạt động chơi ngoài trời

Trong đời sống hàng ngày, HD chơi ngoài trời là một hoạt động được tổ chức trong môi trường tự nhiên. Môi trường tự nhiên bên ngoài lớp học rất tốt đối với sức khỏe, việc học tập và vui chơi của trẻ. HD chơi ngoài trời ở trường mầm non là một HD trong chế độ sinh hoạt hằng ngày của trẻ, được tổ chức ở không gian bên ngoài lớp học nhằm thỏa mãn nhu cầu phát triển nhân cách của trẻ. Khi được chơi ngoài trời, trẻ được giáo dục những giá trị của môi trường sống, giúp trẻ được gần gũi với thiên nhiên, tìm hiểu và học cách hòa nhập với môi trường xung quanh. Quá trình giáo dục này có thể tiến hành thông qua các HD khác nhau, nhưng HD chơi ngoài trời là HD được xem có nhiều ưu thế, vì nhiều nguyên nhân khác nhau, việc tổ chức các HD chơi ngoài trời ở nhiều trường mầm non hiện nay vẫn chưa thật sự phát huy được hết những tác dụng tích cực.

2.3. Nội dung giáo dục TTL cho trẻ 5 – 6 tuổi

Mục tiêu chăm sóc, giáo dục trẻ mẫu giáo là cần phát triển một số nét tính cách, phẩm chất phù hợp với lứa tuổi như: Mạnh dạn, tự tin, tự lực, độc lập, sáng tạo, linh hoạt, tự giác, dễ hòa nhập, biết bảo vệ môi trường... Để quán triệt quan điểm chỉ đạo đổi mới mục tiêu giáo dục mầm non, việc đưa nội dung giáo dục TTL cho trẻ là rất cần thiết. Tuy vậy, nội dung giáo dục TTL cho trẻ mẫu giáo hiện nay chưa có quy định cụ thể, chi tiết mà được thực hiện tích hợp, lồng ghép các nội dung giáo dục thông qua các HD, nhằm giúp cho trẻ hình thành và phát triển các phẩm chất, năng lực về TTL, với các dấu hiệu, biểu hiện TTL của trẻ như: Sự tự ý thức và nhu cầu khẳng định mình; Sự quyết tâm thực hiện nhiệm vụ đã đặt

ra; Khả năng tự kiểm tra và tự đánh giá; Sự tự tin và tính sáng tạo.

2.4. Vai trò của tính tự lập với sự hình thành và phát triển nhân cách trẻ

Chúng ta biết rằng, trong cuộc sống, ai ai cũng cần phải biết tự lập, đó là một đức tính rất cần thiết đối với mỗi người. Tự lập được hiểu là khả năng tự đứng vững, tự vượt qua mọi khó khăn trong học tập, trong cuộc sống bằng chính sự nỗ lực của bản thân mà rất ít hoặc không cần sự giúp đỡ của người khác. Đó là một trong những yếu tố cần thiết làm nên sự thành công trong học tập và trong cuộc sống. Bởi lẽ, nếu ta biết tự lập, ta sẽ có thái độ chủ động, tích cực, có động cơ và mục đích học tập đúng đắn.

Tự lập có vai trò vô cùng quan trọng đối với sự phát triển nhân cách của trẻ 5- 6 tuổi. Tự lập và giúp nhau tự lập cũng là cách giúp trẻ học cách sống trong xã hội, sống với người khác và thích nghi được với sự phát triển không ngừng của xã hội.

Giáo dục TTL cho trẻ càng sớm càng tốt là điều cha mẹ nên làm cho con ngay từ khi còn nhỏ. Trẻ cần tự lập từ những việc nhỏ nhất như: tự phục vụ, giúp đỡ người lớn những việc trong khả năng của mình. Điều đó, là một yếu tố rất quan trọng giúp cho trẻ có được tương lai thành đạt.

Ngay khi trẻ bắt đầu lớn và đi mẫu giáo, cha mẹ có thể lập một thời gian biểu cho trẻ, bắt đầu từ những việc nhỏ nhất như dậy đúng giờ, tự đánh răng, lựa chọn quần áo... Việc để trẻ tự làm các công việc vệ sinh cá nhân mà không cần đến sự giúp đỡ của bố mẹ cũng sẽ khiến trẻ biết tự lập, lo cho chính bản thân mình, không chờ đợi, ỷ lại vào người khác.

TTL là một đức tính vô cùng quan trọng mà trẻ cần có, vì không phải lúc nào cha mẹ, bạn bè và thầy cô cũng ở bên cạnh họ để giúp đỡ trẻ. Nếu không có TTL, khi lớn lên sẽ dễ bị vấp ngã, thất bại và dễ có những hành động xấu, thiếu kiểm chế.

2.5. Biện pháp giáo dục TTL cho trẻ mẫu giáo 5 – 6 tuổi thông qua HĐ chơi ngoài trời

2.5.1. Nâng cao năng lực của GV trong việc giáo dục TTL cho trẻ 5-6 tuổi thông qua HĐ chơi ngoài trời

Tổ chức những lớp bồi dưỡng GV thường xuyên những vấn đề lý luận để phát triển TTL cho trẻ qua HĐ chơi ngoài trời và thực hiện những nhiệm vụ giáo dục khác. GV cần phải được trang bị những kiến thức lý luận sâu rộng để phát triển TTL cho trẻ qua HĐ chơi ngoài trời.

+ Xây dựng cơ chế động viên GV chia sẻ kinh nghiệm giáo dục và không ngừng học tập rèn luyện

kiến thức, kỹ năng giao tiếp để làm điềm tựa vững chắc cho việc phát triển kỹ năng giao tiếp của trẻ. Một trong những quy luật của việc hình thành kỹ năng là phải được tập luyện một cách thường xuyên và lặp đi lặp lại nhiều lần. Vì vậy, chỉ khi GV ý thức được một cách sâu sắc và được động viên kịp thời việc không ngừng học tập nâng cao trình độ và chia sẻ kinh nghiệm giáo dục thì mới ngày càng làm tốt hơn việc phát triển TTL cho trẻ và những nhiệm vụ giáo dục khác.

+ Hướng dẫn GV thường xuyên tổng kết kinh nghiệm và viết sáng kiến giáo dục nói chung, phát triển TTL cho trẻ nói riêng. Phát triển TTL cho trẻ mẫu giáo lớn qua HĐ chơi ngoài trời là một HĐ đòi hỏi tính sáng tạo cao, GV không thể ngày một ngày hai để dành phát triển TTL cho mỗi trẻ mà cần phải có nhiệt huyết, có tính kiên trì.

2.5.2. Xây dựng môi trường để phát triển tính tự lập cho trẻ mẫu giáo lớn qua HĐ chơi ngoài trời

Xây dựng môi trường chơi đủ những điều kiện cần thiết về vật chất cho trẻ thỏa sức phát huy ý tưởng chơi của mình. Đồ dùng, đồ chơi phù hợp với các chủ đề chơi. Các chủ đề chơi qua HĐ chơi ngoài trời thường là những chủ đề gần gũi với trẻ nhưng không phải đứa trẻ nào cũng được trải nghiệm trong môi trường đó, sự trải nghiệm của mỗi trẻ luôn luôn khác biệt nhau trong cuộc sống của chúng nên nếu không đủ cơ sở vật chất để tất cả các trẻ có thể được trải nghiệm thì không thể giúp trẻ nảy sinh ra được nhiều ý tưởng, từ đó việc giúp phát triển TTL cho trẻ qua HĐ chơi ngoài trời sẽ gặp rất nhiều khó khăn.

Ngoài môi trường vật chất cần phải xây dựng được cả môi trường tâm lý. Khi GV biết cách tương tác với trẻ thông qua các HĐ, thông qua các cuộc trò chuyện, thông qua những lời động viên, khen ngợi trẻ khi trẻ có những ý tưởng hay sẽ đem lại cho trẻ cảm giác thoải mái, thích thú và mong muốn phát huy hơn nữa những ý tưởng của bản thân để được cô khen, để được các bạn làm theo ý tưởng của mình.

Xây dựng môi trường chơi nhằm phát huy được nhiều ý tưởng chơi cho trẻ thông qua đồ chơi, đồ dùng thì GV có thể mua hoặc tự sáng tạo, do cô làm hoặc cô và trẻ cùng làm. Nên ưu tiên cho việc sáng tạo ra đồ dùng, đồ chơi phục vụ cho HĐ chơi ngoài trời trong trường mầm non. Có thể tạo ra những cuộc thi làm đồ dùng cho trẻ hoặc đánh giá GV thường xuyên về sự sáng tạo về đồ dùng, đồ chơi ở góc chơi cho trẻ để khuyến khích các cô làm nhiều đồ chơi cho trẻ được sử dụng. Hoặc khuyến khích trẻ tham gia tạo môi trường chơi cho trẻ tại lớp học phong phú

hơn bằng nhiều nguyên liệu tái chế hoặc nguyên tự nhiên. Tất cả những yếu tố này đều góp phần tạo nên sự độc đáo, mới lạ, hồn nhiên cho trẻ mầm non trong HĐ chơi ngoài trời chơi ngoài trời chơi ngoài trời chơi ngoài trời, đặc biệt với độ tuổi 5 - 6 tuổi là thời kỳ trí tưởng tượng vô cùng phát triển. Thông qua môi trường, đứa trẻ sẽ chủ động tìm kiếm bạn cùng chơi, nảy sinh ra nhiều ý tưởng chơi và từ đó sẽ giúp trẻ phát triển được vốn từ, phát triển được TTL.

2.5.3. Phối hợp giữa trường mầm non và gia đình trẻ để phát triển tính tự lập cho trẻ 5-6 tuổi qua HĐ chơi ngoài trời

+ Về phía nhà trường

- Khác với những bậc học khác, ở bậc mầm non, GV có nhiều thời gian để phối hợp với gia đình, thường xuyên được gặp gỡ cha mẹ của trẻ trong thời gian đón và trả trẻ; các bậc cha mẹ cũng thường quan tâm sát sao tới con trẻ hơn những lứa tuổi khác. Vì vậy, GV cần thường xuyên trao đổi với cha mẹ của trẻ để nắm được những thông tin về đặc điểm về giao tiếp cũng như những đặc điểm tâm – sinh lý khác của trẻ khi ở gia đình, đồng thời cũng chia sẻ với gia đình những thông tin về trẻ khi ở trường. Qua việc tiếp xúc thường xuyên với cha mẹ trẻ như vậy, GV cũng có thể nắm bắt được những yếu tố ảnh hưởng tới TTL của trẻ từ phía gia đình như văn hoá giao tiếp của cha mẹ trẻ, nếp sống, thói quen sinh hoạt,... Từ đó có thể tư vấn cho các bậc cha mẹ những vấn đề thiết thực trong việc phát triển TTL cho trẻ. Những vấn đề đó tùy theo mỗi gia đình mà có thể là: cần khuyến khích trẻ tích cực tham gia các HĐ phong phú hơn;

- Tổ chức định kỳ và thường xuyên những cuộc tiếp xúc với cha mẹ trẻ: Ngoài những cuộc họp hoặc những cuộc tiếp xúc với cha mẹ trẻ được tổ chức định kỳ để thông báo những vấn đề chung trong kế hoạch giáo dục trẻ, GV có thể tổ chức những cuộc tiếp xúc thường xuyên với cha mẹ trẻ trong khoảng thời gian ngắn nhưng mang tính kế hoạch cao ví dụ như các chương trình tham quan, trải nghiệm, nhằm tạo ra sự thống nhất giữa nhà trường và gia đình trong việc phát triển TTL cho trẻ; đồng thời có thể khai thác được những tiềm năng của gia đình trong sự nghiệp chung - sự nghiệp giáo dục trẻ.

+ Về phía gia đình

Tích cực trao đổi với GV những thông tin về quá trình học tập, vui chơi và sinh hoạt của con mình ở trường và chia sẻ với GV những thông tin về đặc điểm tâm – sinh lý của trẻ trong các HĐ sinh hoạt và vui chơi giải trí ở gia đình mỗi khi đưa đón trẻ.

Tích cực tìm hiểu những thuận lợi và khó khăn của nhà trường và GV trong quá trình giáo dục con em mình. Trên cơ sở đó biết huy động các nguồn lực của các gia đình nhằm trợ giúp cho nhà trường làm tốt hơn việc phát triển TTL cho trẻ qua HĐ chơi ngoài trời, cũng như việc thực hiện kế hoạch giáo dục toàn diện cho trẻ.

3. Kết luận

Đối với trẻ mầm non chúng ta cần rèn luyện trau dồi rất nhiều đức tính, phẩm chất tốt đẹp để trở thành một con người hoàn thiện cả về nhân cách lẫn tri thức, tự lập là một đức tính tốt cần được rèn luyện và phát huy ngay khi trẻ còn đang nhỏ, có như vậy trẻ mới thành công khi trưởng thành. TTL là một trong những đức tính cần thiết để làm nên thành công.

Trẻ 5-6 tuổi đang trong giai đoạn hình thành nhân cách. Để trẻ có thể phát triển một cách toàn diện về các mặt đức - trí- thể - mỹ, đòi hỏi người GV mầm non phải có cách chăm sóc, giáo dục phù hợp cũng như đòi hỏi GV phải nắm rõ về đặc điểm tâm sinh lý của trẻ ở các độ tuổi khác nhau để tìm ra các biện pháp giáo dục phù hợp. TTL là một trong những đức tính vô cùng cần thiết đối với trẻ. Thực tế hiện nay cho thấy, trẻ 5-6 tuổi thể hiện TTL của mình chưa cao, bên cạnh đó các biện pháp giáo dục rèn TTL của trẻ mà cha mẹ và GV đang áp dụng chưa phù hợp với trẻ. Trong quá trình giáo dục, việc rèn TTL cho trẻ khiến GV và phụ huynh gặp phải khá nhiều khó khăn, nếu có những biện pháp phù hợp thì đó sẽ là tiền đề tốt để hình thành nhân cách của trẻ sau này.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2010), *Bộ chuẩn phát triển trẻ 5 tuổi*, Hà Nội.

2. Nguyễn Thanh Bình (2009), *Giáo trình chuyên đề giáo dục kỹ năng sống*, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.

3. Nhà sách Fahasa, (2019), *Kinh nghiệm từ nước Nhật – Giúp con tự lập từ 0-6 tuổi*.

4. Phạm Đức Hạc, (1996), *Tuyển tập tâm lý học J.Piaget*, NXB Giáo dục Hà Nội.

5. Đinh Thị Kim Thoa, (1992), *Mấy nguyên nhân xung đột trong hoạt động vui chơi của trẻ mẫu giáo*, Tạp chí Nghiên cứu giáo dục.

6. Lê Hoàng Điệp (2022), *Một số biện pháp giáo dục môi trường cho trẻ mẫu giáo*, Tạp chí Thiết bị Giáo dục số 267 Kỳ 2 tháng 6 năm 2022.

7. Nguyễn Huỳnh Ngọc Thủy (2023), *Dạy trẻ mầm non sử dụng nguyên vật liệu mở trong hoạt động tạo hình*, Tạp chí Thiết bị Giáo dục số 280 Kỳ 1 Tháng 1 năm 2023